

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Шахова Володимира Івановича про кандидатську дисертацію Семенової Олени Віталіївни з теми «Формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Демократичні тенденції соціального розвитку України зумовили зміни цінностей суспільства та цілей освіти. Гуманістичне оновлення школи неможливе без актуалізації творчого потенціалу учнів у процесі мистецьких діяльностей, які найкращим чином забезпечують творчий розвиток особистості. Роль учителя образотворчого мистецтва в цьому процесі полягає в ефективній самореалізації в царині художньої творчості та якісному виконанні функцій професійної діяльності щодо інтелектуального й естетичного розвитку школярів. Для цього він повинен володіти високим рівнем художньо-творчої компетентності. З огляду на це, дисертаційна робота Олени Віталіївни Семенової присвячена дослідженню актуальної в науковому і практичному аспектах проблеми – формуванню художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції.

У площині теорії і практики професійної освіти виявляються суперечності щодо підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва засобами композиції (с. 4) і в цьому ключі пропонуване дослідження є також актуальним.

Відзначимо, що в останні десятиліття плідно розвивається теорія і методика професійної освіти у контексті підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва через дослідження використання різних видів мистецтва. Нині у мистецькій практиці спостерігається тенденція урізноманітнення художніх технологій і розширення діапазону засобів композиції, використання яких у предметах естетичного циклу сприяє збагаченню духовної сфери особистості. Саме цей аспект професійної освіти нині потребує пильної уваги і науковців, і викладачів-практиків.

Робота О.В. Семенової в цьому сенсі є цікавим і своєчасним дослідженням. На необхідності формування творчого педагога національної школи наголошено в Законі України «Про вищу освіту», Державній програмі «Вчитель», Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Схвально те, що розглядається важлива і малодосліджена проблема теорії і методики професійної освіти, а задоволення викликає прагнення дослідниці спеціально організованою науковою роботою розв'язати цю проблему. Означене прагнення підтримувало пошукову активність здобувачки протягом тривалого часу – тему дисертації узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних та психологічних наук в Україні протоколом № 6 від 19 червня 2012 р., а захист відбувається у квітні 2017 року.

Рецензовану дисертаційну роботу ми розцінюємо як вдало організоване наукове дослідження з вагомим практичним результатом, адже проблема, що розглядається, ще слабо реалізується в процесі професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до практичної діяльності у школі,

і все те, що зробила авторка у своєму дослідженні, розцінюється нами як новизна в педагогічній науці.

Дисертація О.В. Семенової має логічно визначену структуру (вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел, 20 додатків.

Робота містить 14 таблиць, 6 рисунків, 4 формули. Загальний обсяг дисертації становить 275 сторінок, із них 198 основного тексту.

За змістом структурні частини роботи відповідають ustalеним вимогам.

У вступі чітко визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, що свідчить про те, що автор дисертації добре розуміє проблему й ті питання, які необхідно досліджувати.

Авторкою використано широку джерельну базу (список використаних джерел містить 337 найменувань) для досягнення мети і розв'язання завдань дослідження. Аналіз тексту дисертації О.В. Семенової засвідчує її вміння добирати й аналізувати наукові джерела та нормативні документи з організації освіти, висловлювати власний погляд на досліджувану проблему, робити узагальнення і науково коректні висновки.

У першому розділі – “Теоретичні основи формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції” О.В. Семенова розкриває теоретичні положення щодо художньо-педагогічної підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, визначає міждисциплінарний зміст категорії композиції, уточнює класифікацію її засобів у просторових мистецтвах та з'ясовує їх роль у формуванні художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

З'ясовуючи зміст понять “художня майстерність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва» та «художньо-творча компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва» авторка подає традиційне трактування цих дефініцій, але під кутом зору досліджуваної проблеми. При цьому виявляє достатній рівень узагальнення й уміння аналізувати погляди різних учених.

Як підсумок аналізу першого розділу констатуємо, що дослідниця підвела солідну теоретичну базу під пропоновані в наступних розділах педагогічні умови.

Поєднання аналізу сучасного стану підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва і рівнів художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва студентів дозволило Олені Віталіївні аргументовано довести складність досліджуваної проблеми і необхідність розробки особливої моделі реалізації педагогічних умов ефективної підготовки майбутніх педагогів до означеної діяльності.

Другий розділ присвячено з'ясуванню стану сформованості художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції. Перебіг наукового пошуку спонукає автора до визначення структури художньо-творчої компетентності майбутнього педагога (мотиваційно-ціннісний,

когнітивно-особистісний та діяльнісно-рефлексивний компоненти, кожен із яких конкретизовано відповідними критеріями та показниками), схарактеризовано рівні її сформованості (високий, середній, низький);

Третій, останній розділ, який видається особливо змістовним, містить обґрунтування та реалізацію авторської моделі формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції – і це основне досягнення дисертантки. У розділі сформульовано вихідні положення щодо розробки експериментальної моделі, що складається із нормативно-цільового, методологічного, процесуального, дидактико-змістового та результативного конструктивних блоків, упровадження якої спрямовано на реалізацію педагогічних умов (орієнтування студентів на цінності художньої творчості; стимулювання художньо-творчої активності майбутнього художника-педагога; збагачення художньо-творчого досвіду майбутніх учителів образотворчого мистецтва).

На наш погляд, розробка моделі в дисертаційному дослідженні відзначається суттєвою теоретико-методологічною продуктивністю, оскільки моделювання у науковому дослідженні розглядається як непрямий, опосередкований метод пізнання об'єктивних педагогічних явищ, суть якого полягає в заміщенні досліджуваного педагогічного об'єкта іншим, спеціально для цього створеним.

Процедури математичної обробки експериментальних матеріалів підтверджують статистичну значущість зрушень у рівнях сформованості художньо-творчої компетентності студентів експериментальної групи, водночас зміни в рівнях сформованості аналогічної компетентності студентів контрольної групи, які відбулися протягом формувального етапу експерименту, не є статистично значущими.

На наш погляд, завдання, поставлені авторкою в дисертації, виконано й теорія і методика професійної освіти у вищій школі поповнилася новим цікавим дослідженням.

Висновки, зроблені за результатами дослідно-експериментального навчання, суттєві, логічні, переконливі, усі вони впливають зі здобутих, відповідно оброблених і проаналізованих даних експерименту.

Вірогідність одержаних результатів забезпечується теоретико-методологічними основами дослідження, застосуванням системи методів, що взаємодоповнюють один одного, адекватних його меті і завданням, якісним та кількісним аналізом емпіричних фактів, одержаних авторкою у процесі дослідно-експериментальної роботи та впровадженням розробленої дисертанткою моделі формування художньо-творчої компетентності в практику вищої школи.

Апробація і впровадження результатів дослідження здійснювались через публікацію статей в наукових фахових виданнях, тез доповідей, участі у науково-практичних конференціях різних рівнів тощо.

Загальні висновки, зроблені автором, логічно вибудовані та чіткі, окреслюють перспективи подальшого наукового пошуку.

Наукова новизна одержаних результатів і характер їх практичної значущості не викликають сумнівів.

Аналіз тематики публікацій О.В. Семенової свідчить про їх відповідність вимогам ДАК України. Публікації дисертантки досить повно відображають зміст, етапи та основні результати дослідження. Довідки про впровадження результатів відповідають меті дослідження й підтверджують його результативність.

Зміст автореферату і основних положень дисертації, поданої на розгляд, ідентичні.

Попри загалом високу оцінку дисертаційної роботи О.В. Семенової, висловимо деякі зауваження і побажання.

1. Відзначаючи достатню наукову ерудицію здобувачки, її аналітичні здібності, зауважимо, що окремим суперечностям, виокремленим в роботі, бракує належної конкретики. Зокрема, йдеться про суперечність між «необхідністю ґрунтовного дослідження проблеми формування художньо-творчої компетентності майбутнього художника-педагога та нестачею відповідних наукових напрацювань» (с.4).

2. Варто більш ретельніше підходити до визначення змісту ключових понять дослідження. Дискусійним вважаємо, що такої якісної характеристики як «віртуозне володіння засобами композиції» у понятті "художня компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва" навряд чи можна досягти майбутніми учителями образотворчого мистецтва вже під час навчання у вищій школі (с. 6). Разом з тим, на наш погляд, надмірне теоретизування навколо таких понять як «компетенція» та компетентність» не є ані оригінальним, ані актуальним для конкретного дослідження, оскільки вони вже до цього були безліч разів проаналізовані й визначені іншими дослідниками.

3. У науковому пошуковому метод є одним із визначальних дослідницьких інструментів, що забезпечує отримання достовірних, об'єктивно істинних наукових знань. З огляду на це, бажано було в дисертаційному дослідженні більш коректніше оперувати такими якісно відмінними методами наукового дослідження як тестування й анкетування, які автор ототожнює у своїй роботі (с. 121). Крім того, викликає певний сумнів, що за допомогою короткої авторської анкети із 10 запитань, яка не була піддана процедурі стандартизації, можна визначити мотиви навчально-творчої діяльності студентів.

4. У п.1.3. більше уваги зацентовано на розкритті сутності композиції як міждисциплінарної категорії, а не як засобів просторових мистецтв у формуванні художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, як заявлено у змісті.

5. Оскільки метою даного дослідження була розробка й експериментальна перевірка моделі та педагогічних умов формування художньо-творчої

компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, то й у визначеній автором науковій новизні за пріоритетністю вони мали б займати першу, а не останню позицію. Крім того, на наш погляд, доцільно було б у п.3.2 показати взаємозв'язок кожної із педагогічних умов в єдиній моделі формування, щоб б значно посилило результативність виконаної дослідницько-експериментальної роботи.

6. Робота в цілому грамотно оформлена, тому в цьому сенсі особливих зауважень не виникає. Хочеться тільки побажати звернути увагу на окремі стилістичні недоречності, що зустрічаються в тексті дисертації, наприклад: "на жаль" (с.с. 11, 122, 128, 134 та ін.), " автор книги замахнувся на студіювання таких розділів..." (с. 90), вживання "напрямок" (с. 91) замість "напрямів", «мізерна кількість студентів» (с.122), окремі технічні огріхи «переметні компетентності» замість «предметні», «розгуляються» замість «розглядаються» (с.21) тощо. Згідно ustalених вимог до оформлення дисертації, в нумерації додатків не рекомендується вживання літери «Г».

Разом із тим, зроблені зауваження не знижують теоретичного і практичного значення виконаного дослідження, характеризують складність проблеми, що досліджується, і не впливають істотно на загальну позитивну оцінку дисертації.

Висновок. Дисертаційна робота „Формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва засобами композиції ”, є завершеним, самостійним дослідженням важливої проблеми професійної освіти. Вона відповідає вимогам до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, зокрема, пунктам 9, 11, 12 13 і 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від № 567 від 24.07.2013 р., а її автор – Семенова Олена Віталіївна – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук із спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології Вінницького
державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

В.І.Шахов
В.І.Шахов

